

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**"НОВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ
ГЕОДЕЗІЇ, ГЕОІНФОРМАТИКИ
ТА ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД"**

2007

Чернігівський державний інститут економіки і управління

РОЛЬ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Україна володіє величезним земельно-ресурсним потенціалом, який характеризується зручним стратегічним положенням території, сприятливими кліматичними умовами та родючими ґрунтами. Земельно-ресурсний потенціал належить до основних чинників національного багатства. Питома вага вартості землі у природно-ресурсному потенціалі України становить 44,4%.

Використання земельних ресурсів нині носить економічно неприродний, руйнівний характер і здійснюється переважно без чітко окресленого еколого-економічного та соціального обґрунтування. Наслідком цього є зниження обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Відзначимо, що сучасний екологічний стан земельних ресурсів переважної частини України характеризується як напружений, а подекуди кризовий, з тенденцією до погіршення, що суттєво ускладнює соціально-економічний розвиток держави та негативно впливає на ландшафтне і біологічне різноманіття, здоров'я та умови проживання населення.

Також, одним з найсуттєвіших факторів зниження продуктивності земельних ресурсів, деградації агроландшафтів є водна ерозія ґрунтів. Загальна площа сільськогосподарських угідь, які зазнали згубного впливу водної ерозії, становить 13,3 млн. га, у тому числі 10,6 млн га орних земель (32% від площі цих угідь). У складі еродованих земель налічується 4,5 млн. га з середньо та сильнозмитими ґрунтами, у тому числі 68 тис. га, які повністю втратили гумусовий горизонт. Щорічно від ерозії втрачається 460 млн тонн ґрунту. В еродованих ґрунтах міститься 23,7 млн. тонн гумусу, понад 1 млн. тонн азоту, 0,7 млн тонн фосфору. Втрати продукції землеробства від ерозії перевищують 9-12 млн. тонн зернових одиниць щорічно. Поряд з площинною ерозією досить інтенсивно розвиваються процеси лінійного розмиву та яроутворення.

Раціоналізація використання еродованих і ерозійно небезпечних земель допускає вирішення багатьох питань. Серед них важливе значення надається удосконаленню структури посівних площ на схилових землях, підвищенню відповідальності орендарів і власників землі за збереження й примноження ґрунтової родючості.

Земельний фонд країни має сталу тенденцію до погіршення також і за іншими якісними показниками (засоленість, солонцюватість, перезволоженість та ін.).

Таким чином, у структурі земельного фонду України значні площі займають ґрунти, які характеризуються незадовільними властивостями (змиті, дефльоровані, засолені, солонцюваті, перезволожені та ін.) — це деградовані і малородючі ґрунти. За розрахунками площа таких ґрунтів орних земель перевищує 6,5 млн. га. Тому, необхідно забезпечити економічний захист землі від руйнування і деградації і до оцінки структури посівних площ застосовувати еколого-економічний підхід. Суть його полягає в тому, що при аналізі складу посівів сільськогосподарських культур слід враховувати не лише виробничий але й екологічний ефект[5].

Слід визнати, що реформування земельних відносин, зміна форм власності й господарювання на землі поки що не привели до поліпшення використання земель, підвищення продуктивності землеробства, оскільки сама форма власності на землю, якою б вона не була — державною, комунальною чи приватною, не може гарантувати захист земель від деградації та виснаження, якщо ці питання не регулюються державою.

Тому, нинішній стан земельних ресурсів України викликає серйозну стурбованість у наукових та природоохоронних колах. Реалізація стратегії перебудови та модернізації економіки України вимагає перегляду існуючого стану землекористування, запровадження науково-технічної та інноваційної моделі землекористування.

Обґрунтування і запровадження такої моделі є надзвичайно важливою природничо-науковою та соціально-економічною проблемою, яка має вирішуватись на основі балансу між інтенсифікацією використання земель для забезпечення необхідного економічного зростання та збереження земельних ресурсів.

Запровадження системи охорони земель передбачено статтями 162-164 Земельного кодексу України. На розвиток Земельного кодексу Верховною Радою України прийнято понад 20 законів, які регулюють питання використання та охорони земель.

Встановлено перелік вимог до власників та користувачів земельних ділянок щодо охорони земель під час здійснення ними господарської діяльності. Серед цих вимог слід, передусім, виділити ті, що стосуються необхідності впровадження господарської діяльності способами, які не завдають шкоди землі, застосування екологічно безпечних технологій і техніки для підвищення родючості ґрунтів, здійснення заходів, пов'язаних з охороною земель (агротехнічних, меліоративних та ін.), інформування органів влади про застосування агрохімікатів, недопущення необґрунтованого зменшення площ земель сільського, лісового, рибного, курортного господарства. Особлива увага приділяється стану земель сільськогосподарського призначення, у тому числі охорони родючості ґрунтів. Так, на цих землях можливі обмеження вирощування певних культур, розорення сіножатей, пасовищ та використання малопродуктивних ділянок. Згідно із законом дозвільна система поширюється на всю систему землекористування. Тому

використовувати землю можна тільки після вжиття науково-обґрунтованих землеохоронних заходів.

У земельному законодавстві не закріплена вимога обліку в земельно-кадастровій документації показників, що характеризують природно-господарську якість ґрунтів і екологічний стан земель, а також вказані природоохоронні обмеження при використанні ділянок, відсутні конкретні фінансові та економічні механізми відшкодування землекористувачам збитків, які заподіяні забрудненням, псуванням, знищенням, нераціональним використанням земельних ресурсів.

Для вирішення вказаних проблем очевидна необхідність кардинального удосконалення управління як на державному, так і на регіональному рівні, підготовки та перепідготовки спеціалістів у галузі земельних ресурсів та кадастру, коригування і розробки нових законодавчих та нормативних актів, які покликані забезпечити охорону земель. Для розробки законодавчої бази має бути створена робоча група з провідних учених, спроможних у короткий термін розробити цілісний пакет законодавчих актів.

Одним із найважливіших напрямів поліпшення стану земельних ресурсів та стабілізації екологічного стану є обґрунтування, розробка та запровадження системи нормування і стандартизації в галузі землекористування. Аналіз чинних в Україні міждержавних стандартів у галузі охорони та раціонального використання природи щодо земельних ресурсів свідчить, що переважна частина з них потребує докорінного вдосконалення та систематизації, оскільки не відповідає чинному земельному законодавству України. Основна частина таких документів розроблялася на базі досягнень радянської науки періоду 60-70-х років і, таким чином, у них знайшов своє втілення екстенсивний підхід щодо організації землекористування. Недостатньо розроблені ці нормативи в категорії державних і галузевих стандартів України. Тобто склалася ситуація, коли в нашій державі переважають недосконалі державні та галузеві стандарти колишнього Радянського Союзу, а стандарти України перебувають в зародковому стані.

У зв'язку з цим повинна бути передбачена заміна застарілих державних та галузевих стандартів, відновлення та експлуатація протиерозійних споруд і протиерозійних заходів тощо[3].

Підвищення екологічного стану та родючості ґрунтів необхідно організувати на основі таких підходів: плата за кращі землі повинна бути більшою, ніж за гірші; розмір плати повинен бути досить високим, щоб стимулювати підвищення рівня землезахисних заходів; розмір плати повинен враховувати кон'юнктуру ринку на проведення землезахисних заходів.

Для захисту земель від нецільового використання і розміщення екологічно небезпечних підприємств може бути застосований спеціальний податок, частину якого можна використати на проведення землеохоронних заходів. Цей податок за нецільове використання земель і розміщення небезпечних виробництв передусім необхідний в індустріально-аграрних та інших районах для стримування

наростаючих у зв'язку з цим причин втрат сільськогосподарських земель. Лише за рахунок земельного податку (не враховуючи єдиний сільськогосподарський податок) до бюджету щорічно надходить понад 2 млрд. грн.[4].

Висновки:

Земельні ресурси є найважливішою складовою національного багатства у стратегічному значенні. Вони не повинні втрачатися ні за яких обставин, бо такі втрати не можуть бути виправдані будь-якими економічними та соціальними негараздами. Навпаки, охорона земель, відтворення та підвищення родючості ґрунтів є цілком зрозумілим і реальним завданням для нашої держави, суспільно корисним у соціальному, економічному та екологічному аспекті, оскільки кінцевим результатом є накопичення національного багатства у поєднанні з підвищенням добробуту суспільства.

Підвищення ефективності науки в галузі охорони земель (а це передусім значний сектор землевпорядних, географічних, меліоративних та інших наук) є одним з пріоритетних напрямів. В зв'язку з цим необхідні кардинальні, виважені зміни, підтримані широкою науковою громадськістю.

В основу оцінки ефективності наукових досліджень мають бути покладені світові стандарти.

Література

1. Землевпорядний вісник. Науково-виробничий журнал – 2006.-№2.-с. 28-36,53-54.
2. Кисель В.И. Биологическое земледелие в Украине: Штрих, 2000.-с.162.
3. Третяк А.М., Бабміндра Д.І. Земельні ресурси України та їх використання. – К: ТОВ ЦЗРУ, 2003. – с. 105.
4. Булигін С.Ю., Новак Б.І., Пасічник Н.І. Ерозійні процеси в степу України: Розвиток і перспектива // Землевпорядний вісник – 2004. - №3.- с.16-23.
5. Родючість ґрунтів. Моніторинг та управління. За редакцією Медведєва В.В. – К.: Україна.- 1992.- с.5-10.

РОЛЬ ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВА В УПРАВЛЕНИИ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ

Сидоренко И.

Дана оценка современного состояния земельных ресурсов. Определены основные организационно-экономические мероприятия для улучшения состояния земель.